

Z Kroniki naukowej

„SPOTKANIE REDAKTORÓW I DZIAŁACZY PRASY POLSKIEJ SPOD ZNAKU RODŁA”

W dn. 5 i 6 kwietnia 1963 r. odbyło się w Zielonej Górze spotkanie redaktorów i współpracowników czasopism polskich ukazujących się w Niemczech lat międzywojennych, zorganizowane z inicjatywy redakcji „Nadodrza” i Zarządu Wojewódzkiego TRZZ w Zielonej Górze w związku z 40-leciem prasy polskiej na ziemiach nadodrzańskich i nadbałtyckich (w dn. 21—22 IV 1923 r. odbył się w Berlinie I Zjazd Prasy Polskiej w Niemczech) oraz 30-leciem powstania „Głosu Pogranicza i Kaszub”.

Po inauguracyjnych przemówieniach przedstawiciele władz wojewódzkich Zielonej Góry, Rady Naczelnej TRZZ, Zarządu Głównego Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, wygłoszono następujące referaty:

- 1) red. T. Kajan, *Prasa ruchu polskiego w międzywojennych Niemczech*;
- 2) poseł R. Hajduk, *Prasa polska na Śląsku (1918—1939)*;
- 3) dr W. Wrzesiński, *Prasa polska na Pomorzu (1918—1939)*.

Komunikat na temat tzw. przeglądów prasy polskiej sporządzanych i wykonywanych przez policję niemiecką przedstawił red. W. Lemiesz z Zielonej Góry.

W dyskusji, która przybrała formę wspomnień, głos zabierali byli redaktorzy, współpracownicy i działacze prasy polskiej w Niemczech: J. Boenigk — redaktor naczelny „Małego Polaka w Niemczech”; W. Wawrzynek. H. Jaroszyk — kierownik złotowskiej redakcji „Głosu Pogranicza i Kaszub”; K. Malczewski — redaktor „Strzechy” i „Słowa Śląskiego”; E. Szwed — profesor Gimnazjum Polskiego w Bytomiu; M. Zientara-Malewska; F. Kierczyński; J. Kwietniewski — naczelnik Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech, redaktor „Polaka w Niemczech”. W wypowiedziach swoich zwracali oni głównie uwagę na warunki, w jakich powstawały i ukazywały się czasopisma polskie, podając wiele nieznanych lub zapomnianych szczegółów z historii polskiej prasy w Niemczech.

Dyskusję podsumował poseł J. Izdorczyk, wiceprzewodniczący Rady Naczelnej TRZZ, wyrażając podziękowanie organizatorom spotkania oraz apelując o dalsze wydobywanie dokumentów, zbieranie materiałów, spisywanie wspomnień dla możliwie jak najpełniejszego odtworzenia dziejów prasy polskiej w Niemczech.

Obrazy zakończył montaż poetycko-publicystyczny. Wiersze i fragmenty prozy, opublikowane w latach międzywojennych na łamach prasy rodłowej, recytowali aktorzy Państwowego Teatru Ziemi Lubuskiej.

W czasie zielonogórskiego spotkania byłym redaktorom i działaczom ruchu polskiego w Niemczech wręczono Odznaki Zasłużonego Działacza TRZZ oraz dyplomy uznania Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich.

W dniu następnym (6 kwietnia br.) uczestnicy spotkania wzięli udział w wycieczce po terenach dawnego pogranicza.

W. T.

PROBLEMATYKA ZIEM ZACHODNICH NA II OGÓLNOPOLSKIM ZJEŹDZIE STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH W POZNANIU

W dniach 5—6 kwietnia 1963 r. obradował w Poznaniu II Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych zwołany z okazji Tysiąclecia Państwa Polskiego.

Wzięli w nim udział studenci i pracownicy naukowcy wszystkich uniwersytetów polskich oraz wyższych uczelni pedagogicznych Krakowa i Opola. Na zjeździe reprezentowane były następujące dyscypliny nauk społecznych: historia, etnografia, archeologia, antropologia, historia sztuki oraz filologia polska i klasyczna.

W czasie obrad ogłoszono przeszło 40 referatów i komunikatów, z czego ponad trzecia część związana była bezpośrednio z problematyką Ziemi Zachodnich. Do najciekawszych należał referat mgra J. Tyszkiewicza (Uniwersytet Warszawski) pt. *Nazwa plemienna „Lipuglaa”*, poświęcony wczesnośredniowiecznemu osadnictwu na Górnym Śląsku. Na podstawie zaczerpniętych z Geografa Bawarskiego nazw „Lipuglaa” i „Golensizi” oraz wypracowanych ostatnio metod w badaniach historyczno-osadniczych autor ustalił, że plemię określone nazwą „Lipuglaa” zamieszkiwało w południowej części Górnego Śląska (okolice Koźła, Białej, Głogówka, Raciborza). Zasięg terytorialny plemienia Goleńszyców należy — zdaniem autora — zacieśnić do Kotliny Opawskiej (oba plemiona należały do śląskiej grupy plemion lechickich).

Wyróżniał się także referat mgra A. Malinowskiego (Uniwersytet A. Mickiewicza) pt. *Zagadnienie rasizmu i germanizacji ludności polskiej z Gorzowa Wlkp. i okolic w świetle antropologii polskiej oraz dawnych dokumentów niemieckich*. Autor przedstawił ogólnie rozwój i zasadnicze cechy rasizmu niemieckiego, wykazując jego sprzeczności oraz emocjonalne podłoże, omówił wyniki niemieckich badań antropologicznych z okolic Gorzowa z r. 1875 i przeciwstawił im rezultaty badań antropologów polskich (J. Czekanowski, L. Krzywicki, K. Stojanowski, S. Studencki i in.) oraz dane ze źródeł niemieckich, świadczące o polskim pochodzeniu ludności Gorzowa i okolic. Referent wykazał także silne procesy repolonizacyjne na tym terenie w końcu XIX w.

Na uwagę zasługuje także referat mgra E. Łyczkowskiego (Uniwersytet A. Mickiewicza) pt. *Polskie Towarzystwa Gdańska w drugiej połowie XIX i w początkach XX w. w walce o polskość Pomorza Gdańskiego*. Na podstawie niewyżyskanych dotąd źródeł i nielicznych egzemplarzy pomorskiej prasy polskiej autor przedstawił zarys działalności polskich towarzystw Gdańska („Ogniwo”, „Jedność” w Gdańsku i Oliwie, „Lutnia”, „Sokół”, „Straż”, „Oświata”, Zjednoczenie Zawodowe Polskie, Towarzystwo Kobiet Polskich i Towarzystwo Młodzieży Kaszubskiej) i ich wpływu na utrzymanie polskości na Pomorzu Gdańskim. Mgr J. Kłwak (Wyższa Szkoła Pedagogiczna — Opole) w referacie pt. *Ludność Lubówka Śląskiego w świetle spisu ludności z r. 1791* zobrazował przy pomocy szeregu zestawień statystycznych problemy ludnościowe i gospodarcze dolnośląskiego miasta średniej wielkości u schyłku epoki feudalizmu. Referent nawiązywał do badań S. Golachowskiego nad ludnością miast górnośląskich (Opole, Gliwice) oraz poruszał kilka innych problemów, jak struktura wieku mieszkańców, zagadnienie małżeństw i emigracji.

Spośród wygłoszonych przez studentów najwyższe uznanie — nagrody ministra szkolnictwa wyższego — uzyskały referaty J. Powierskiego (Uniwersytet M. Kopernika), *Wschodnią granicę Pomorza Gdańskiego do r. 1309* oraz K. Parafianowicza (UAM), *Tympanon lubiński z r. 1349 w kontekście współczesnych wydarzeń* (nagroda łączna za dwie prace tegoż autora: tytuł drugiej — *Z problematyki malarstwa szkoły krakowsko-sądeckiej 1440—1460*). Autor pierwszego referatu omówił dwa zagadnienia z dziedziny geografii historycznej: stan pogranicza pomorsko-pruskiego przed powstaniem państwa krzyżackiego w Prusach oraz kształtowanie się granicy pomorsko-krzyżackiej w l. 1231—1308. W referacie, który wniósł nowe szczegóły do zagadnienia zmian granicy pomorsko-krzyżackiej, wykorzystane zostały mało dotąd uwzględniane materiały archeologiczne i językowe. Według ustaleń autora, posiadłości pomorskie w okresie przedkrzyżackim sięgały prawego brzegu Wisły, zaś agresja krzyżacka rozpoczęła się już

w pierwszych latach istnienia państwa krzyżackiego; Krzyżacy opanowali najpierw posiadłości pomorskie na prawym brzegu Wisły, następnie tereny na lewym brzegu, a wreszcie do l. 1308—1309 całe Pomorze.

K. Parafianowicz podjął się interpretacji treści dzieła sztuki pojętego jako dokument historyczny. Zdaniem referenta, przyczyną pojawienia się na Śląsku tematu Chrystusa Boleściwego była działalność heretyków (beginki, waldensi, bracia wolnego ducha, biczownicy) oraz wielka zaraza, tzw. czarna śmierć, szerząca się w Europie w l. 1347—1349. Tympanon lubiński jest aktem przebiegającym za szerzenie się herezji na Śląsku oraz wotum o odwrócenie epidemii — kary. Podjęcie na Śląsku „antyheretyckiej” i wotywniej tematyki, programowo szerzącej się po soborze w Wienne (1311—1312) a urealnionej przez Karola IV w tympanonie kościoła NMP Śnieżnej w Pradze (r. 1348), powodowała zależność lenna Śląska od Czech.

Jury wysoko oceniło również referaty Z. Kłodnickiego (Uniwersytet Wrocławski) pt. *Katalog magii Rudolfa jako źródło etnograficzne z XIII w.*; A. Marciniakówny (UAM), *Z powojennych badań archeologicznych nad wczesnośredniowiecznym budownictwem obronnym na Pomorzu Zachodnim*; E. Cyrsona (UAM), *Ustrój polityczny Gdańska w latach 1793—1807* oraz H. Felsmanna (UAM), *Zasiedlenie Szczecina w latach 1945—1947*. Ostatni z wymienionych referatów, oparty na bogatym materiale źródłowym i omawiający przebieg zasiedlania miasta, jak również strukturę zawodową, wiek, płeć i pochodzenie terytorialne przybyłej ludności, wywołał żywą dyskusję, w której m. in. zwrócono uwagę na ciągłość procesu napływu ludności polskiej do Szczecina od końca XIX w. oraz podkreślono znaczenie pionierskich grup Wielkopolan w organizowaniu polskiego życia w tym mieście w r. 1945.

Z wyróżnionych wymienić należy prace J. Góldyna (WSP-Opole) pt. *Stosunki narodowościowe w łonie mieszczaństwa dolnośląskiego w czasie kolonizacji średniowiecznej na przykładzie większych ośrodków miejskich* oraz J. Wierzby (UMK), *Mniejszość niemiecka i rozwój stosunków polsko-niemieckich w powiecie tucholskim w latach 1920—1945*. Tematyce Ziem Zachodnich poświęcone były także referaty J. Kruczkowskiego (WSP-Kraków), *Udział ludności pruskiej w walce z Krzyżakami w czasie wojny trzynastoletniej*; B. Kopczyńskiej (Uniwersytet Łódzki), *Słowińcy nad Jeziorem Łebskim jako grupa rybacka* oraz J. Szylinga i W. Jastrzębskiego (UMK), *Okupacja hitlerowska na Pomorzu*.

Ogólnie, II Zjazd kontynuował tradycje studenckich zjazdów szeroko traktujących o problematyce Ziem Zachodnich, cechujących się wysokim poziomem naukowym.

Marian Szczepaniak